

Stasiewicz-Jasiukowa, Irena / Hajdukiewicz, Leszek

Posiedzenia Zespołów: Historii Metodologii, Odrodzenia i Oświecenia

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 543-546

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

szenie równowagi budowli grożąc życiu badaczy i trwałości obiektu. Należy więc zawnazasu podiać odpowiednie prace zabezpieczające. Z drugiej strony badania historyczne musz się stać okazją do wykonania niezbędnych zabezpieczeń uszkodzonych części budowli. Kolejnym problemem jest przygotowanie zabezpieczeń zabytków i wzniesienie budowli umożliwiających ekspozycje znalezisk. Dobrze się stało, że problemy te poddano rzeczowej ocenie konstruktora.

Omówione referaty, najbliższe historykowi techniki, stanowiły tylko małą część materiałów przedstawionych na konferencji. Poruszano w nich problemy historii sztuki, historii architektury, konserwacji zabytków i wiele innych. Warto też wspomnieć o urządzonej w sali konferencyjnej wystawie dokumentacji dobrze wprowadzającej w zagadnienie i ułatwiającej korzystanie z referatów.

Stanisław Furman

POSIEDZENIA ZESPOŁÓW; HISTORII METODOLOGII, ODRODZENIA I OŚWIECENIA.

Dnia 16 lutego br. odbyły się w Krakowie posiedzenia Zespołów: Historii Metodologii, Odrodzenia i Oświecenia.

Na zebraniu Zespołu Historii Metodologii, w którym uczestniczyli także członkowie dwu pozostałych Zespołów, prof. dr Paweł Rybicki wygłosił referat *O zastosowaniu niektórych koncepcji socjologii wiedzy do historii nauki.*

Główne tezy referenta brzmiały:

1. Podstawowym problemem socjologii wiedzy jest problem związków między typem społeczeństwa, jego organizacji i ustroju a rodzajami i fazami rozwojowymi wiedzy, które w społeczeństwie istnieją i są uprawiane. Problem ten jest odmiennie formułowany w socjologii marksistowskiej, w socjologii pozytywistycznej i u niektórych późniejszych przedstawicieli socjologii wiedzy jako odrębnej gałęzi socjologii.

2. Typizacja wiedzy dotyczy treści wiedzy, form, w których jest ona ujęta oraz jej źródeł i uzasadnień. Dla charakterystyki typu wiedzy jest również ważne, kim są jej twórcy i w jakim zasięgu społecznym zostaje ona rozpowszechniona.

3. Wiedza naukowa jest jedną z późniejszych odmian wiedzy. W toku rozwoju zachodzą różnice w pojmowaniu wiedzy naukowej, jej charakteru i zadań. Socjologia wiedzy styka się tu z historią nauki, dla której jednym z wyjściowych zagadnień jest powstawanie i wykształcenie się wiedzy naukowej oraz społeczne czynniki tego procesu.

4. Jednym z rysów rozwoju nauki są podziały nauk i wykształcanie się aparatu pojęciowego i terminologii właściwych poszczególnym dziedzinom nauki.

5. Związek między społecznym podłożem nauki i rozwojem jej aparatu pojęciowego można wykazać najłatwiej w dziedzinie nauk społecznych.

6. W historii nauki uwzględnia się społeczne uwarunkowania rozwoju nauki, takie jak: warunki gospodarcze, sytuacje polityczne, formy popierania

i ograniczania działalności naukowej. Umiejętne stosowanie niektórych danych socjologii wiedzy może się przyczynić do pogłębienia analizy historyczno-naukowej zmieniającego się pojmowania nauki, jej klasyfikacji i jej dominujących kierunków. Może również służyć analizie samej problematyki, przynajmniej w badaniu rozwoju nauk społecznych.

Po referacie rozwinęła się ożywiona dyskusja, w której wzięli udział: prof. prof.: H. Barycz, A. Birkenmajer, K. Opalek, doc. J. Dihm, dr dr: P. Czartoryski, Z. Bezwiński, mgr. mgr: J. Kmiecik i M. Władyczanka.

Po południu odbyły się posiedzenia: Zespołu Odrodzenia z referatem mgr Adama Wachułka *Rozwój geometrii w Polsce do czasów St. Grzeńskiego* i Zespołu Oświecenia z referatem dra Stanisława Grzybowskiego *Teki Naruszewicza*.

Mgr A. Wachułka, mówiąc o rozwoju geometrii w Polsce, rozpoczął przegląd od początku XV stulecia, kiedy w Akademii Krakowskiej wykładano trzyksięgi *Elementów* Euklidesa. Referent wspominał następnie o pochodzących z XV wieku rękopisach Króla i o fundacji Miechowity, od czasu której kolegiat tej fundacji miał do dyspozycji całego Euklidesa oraz komentarz Anaricjusza. Przegląd swój zakończył mgr Wachułka dokładną analizą książeczki St. Grzeńskiego *Geometria*.

Dr St. Grzybowski w referacie: *Teki Naruszewicza* przedstawił początkową koncepcję, która przyświecała Naruszewiczowi przy rozpoczynaniu pracy nad *Tekami* — miał to być mianowicie zbiór materiałów pomocniczych do *Historii narodu polskiego*. Referent ukazał następnie przebieg prac nad *Tekami* i wyniki realizacji zamierzeń Naruszewicza.

Po obydwu referatach odbyły się interesujące dyskusje.

*

Dnia 26 kwietnia br. odbyły się w Krakowie zebrania Zespołów: Odrodzenia i Oświecenia. Na porannym posiedzeniu Zespołu Odrodzenia referat pł. *Wiek XVII w rozwoju wiedzy lekarskiej i nauk przyrodniczych w Polsce* wygłosił doc. dr Stanisław Szpilczyński.

Referat doc. Szpilczyńskiego był próbą syntetycznego ujęcia rozwoju myśli lekarskiej w Polsce XVII stulecia na tle narastających nowych koncepcji filozoficzno-przyrodniczych i metodycznych. Zdaniem referenta w procesie rozwoju wiedzy lekarskiej w Polsce XVII wieku największą rolę odegrały dysydenckie ośrodki w Lesznie, Gdańsku i Toruniu; stosunkowo niewielkie znaczenie miało środowisko krakowskie, zupełnie minimalna rola przypadła środowisku wileńskiemu, krakowskiemu i zamojskiemu. Autor referatu za najbardziej pozytywną cechę w rozwoju medycyny polskiej XVII w. uważa fakt utrzymania przez nią łączności z postępową myślą europejską.

Po referacie rozwinęła się ożywiona dyskusja w której udział wzięli: prof. B. Skarżyński, prof, dr Z. Kukulski, doc. dr I. Zarębski, dr A. Strzelecka, dr P. Czartoryski, dr M. Skulimowski, prof. H. Barycz. Wystąpiono przede wszystkim przeciw „środowiskowej“ metodzie wykładu, co w efekcie dało krzywdzący, pełen dysproporcji obraz rzeczywistości, upośledzający pewne ośrodki, np. Kraków, na rzecz innych, jak Leszno, Brzeg (prof. H. Barycz). Ponieważ referat stanowi pierwsze ogniwo w prowadzonych przez Zakład pracach nad podręcznikiem historii nauki w Polsce, wskazane byłoby — zdaniem biorą-

cych udział w dyskusji — bardziej równomierne potraktowanie ziem polskich, aby przyszyły czytelnik nie doszedł do błędnego przekonania, że w kraju uprawiano medycynę niemal wyłącznie w miastach niemieckich oraz w ośrodkach różnowierczych na zupełnie jałowej glebie rodzimej (prof. Skarżyński, prof. Kukulski, doc. Zarębski, dr Czartoryski). Ponadto zwrócono w dyskusji uwagę na konieczność traktowania dziejów medycyny jako problemu bardziej złożonego, tzn. zbadania nie tylko utrwalonej w druku naukowej twórczości, lecz także organizacji i sprawności ówczesnego lecznictwa (prof. Kukulski). Upominano się również o uwzględnienie w historycznej syntezie rozwoju farmacji, tym bardziej — że dyscyplinę tę łączą liczne więzy z postęпами wiedzy lekarskiej (dr Skulimowski). W wyniku dyskusji wysunięto sugestie, by prelegent przeredagował pracę — zmieniając ujęcie „środo-wiskowe“ na „kierunkowe“ (historia prądów, szkół, dyscyplin).

Popołudniowe posiedzenie Zespołu Odrodzenia wypełnił referat mgr Leszka Hajdukiewicza *Pliniusz Starszy w Polsce na tle recepcji w kulturze europejskiej*, w którym autor scharakteryzował stan badań nad recepcją Pliniusza w Polsce i za granicą oraz przedstawił wpływ *Historii Naturalnej* na różne dziedziny życia umysłowego (przyrodznawstwo, medycynę, geografję, historiografię, literaturę) starając się uwydatnić ewolucję opinii naukowej w ocenie dzieła rzymskiego encyklopedysty na tle ogólnych przemian kulturalnych w wiekach średnich i czasach Renesansu. W drugiej części referatu autor omówił formy znajomości Pliniusza w szkole polskiej oraz historię prac przekładowych i edytorskich nad tekstem *Historii*.

W dyskusji zabrali głos: prof. A. Birkenmajer, doc. St. Szpilczyński, doc. I. Zarębski i prof. H. Barycz. Prof. Birkenmajer uzupełnił wywody prelegenta kilkoma informacjami materiałowymi zwracając przede wszystkim uwagę na znajomość *Historii Naturalnej* przez Mikołaja Kopernika; zasygnalizował też konieczność przebadania spuścizny rękopiśmiennej Tomasza z Sarepty, w którego pismach natrafia się na liczne cytaty i reminiscencje z Pliniusza.

W dalszej dyskusji poruszono sprawę różnych funkcji dzieła Pliniusza w literaturze średniowiecza i Odrodzenia, wskazując na przykładzie *Annales Długosza*, jak w w. XV dochodziło do „pomieszania autorytetów“, jak tekst rzymskiego encyklopedysty wspierano autorytetem *Biblii* (doc. I. Zarębski). Wskazano też prelegentowi na pracę Bartośa o Gelenusie, która może wyświetlić bliżej zainteresowania tego filologa twórczością Pliniusza (prof. H. Barycz).

Na zebraniach Zespołu Oświecenia wygłoszono dwa referaty:

Po referacie „O rzeczach kopalnych“ Krzysztofa Kluka prof. Antoniego Gawła, który podkreślił społeczne znaczenie dziełka Kluka — dostosowanego do umysłowego poziomu naszego osiemnastowiecznego społeczeństwa, wywiązała się ożywiona dyskusja. Wzięli w niej udział: prof. dr K. Maślankiewicz, mgr J. Piaskowski, dr J. Babicz oraz doc.: J. Dihm, J. Michalski i K. Mrozowska. Zwrócono uwagę na konieczność przeprowadzenia jak najszerszej analizy porównawczej publikacji Kluka ze współczesnymi mu analogicznymi pracami zachodnio-europejskimi — uwzględniając, naturalnie, szczegółowe daty ich wydań; analiza taka pozwoliłaby zorientować się w znajomości przez Kluka literatury przedmiotu (doc. Maślankiewicz, doc. Dihm, doc. Michalski). Nawiązując do powyższych wypowiedzi dr J. Babicz sugerował, że analiza porównawcza dziełka Kluka z publikacjami zachodnioeuropejskimi wskazuje,

iż nie dorównywał on poziomem teoretycznej literaturze Zachodu, np. w dziedzinie geologii dynamicznej i geologii historycznej. Nie może to jednak stanowić kryterium oceny dzieł Kluka, Któremu chodziło przede wszystkim o przekazanie społeczeństwu wiedzy praktycznej.

Następnym zagadnieniem poruszonym w dyskusji była sprawa recepcji w Polsce dziełka Kluka (doc. Mrozowska). Zwrócono też uwagę na patriotyczne wartości prac Kluka, akcentując jednocześnie ich rolę jako historycznego zabytku piśmiennictwa polskiego. Rekapitułując dyskusję prof. Gawęł podkreślił dużą rozpiętość czasową literatury przedmiotu wykorzystanej w publikacji Kluka. Ponadto prelegent zwrócił uwagę na stosunek geograficznej literatury naukowej do spuścizny Kluka — chociaż nikt nie cytuje pracy Kluka, wszyscy niemal opierają się na niej.

Referat mgr R. Dutkovej *Szkola Główna Krakowska w czasie II reformy H. Kollątaja* ukazał stan organizacyjny i naukowy Wydziału Prawa w latach 1809—1812. Izba Edukacyjna, dążąc do zreorganizowania Szkoły Głównej Krakowskiej, usiłowała między innymi zredukować ilość katedr na Wydziale Prawa. Ostatecznie jednak w rezultacie dyskusji na temat nowej organizacji Wydziału Izba Edukacyjna przychyliła się do stanowiska profesorów krakowskich pozostawiając na prawie 4 katedry. W wyżej omawianym okresie stabilizował się również dopiero Wydział Prawa pod względem naukowym i personalnym.

W dyskusji, która rozwinęła się po referacie, wzięli udział: doc. K. Mrozowska, mgr A. Chełkowska, prof. K. Opatek, prof. J. Hulewicz i doc. J. Michalski. Poruszono następujące zagadnienia: sprawę granic chronologicznych tematu referatu i problem roli Kollątaja w formułowaniu koncepcji organizacji Wydziału Prawa. Ponadto dyskutowano nad zagadnieniem małej frekwencji słuchaczy na Wydziale Prawa w latach 1809—1812.

Irena Stasiewicz
i Leszek Hajdukiewicz

PRACE NAD HISTORIĄ ASTRONOMII POLSKIEJ

W dniu 15 marca br. odbyło się w Toruniu posiedzenie grupy roboczej dla XIX wieku Zespołu Historii Astronomii Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. W posiedzeniu udział wzięli: prof. dr E. Rybka (kierownik zespołu), prof. dr A. Birkenmajer, prof. dr Wł. Dziewulski, prof. dr J. Witkowski, dr P. Rybka, mgr J. Dobrzycki i mgr J. Skarbek (sekretarz). Obecni dokonali ogólnego przeglądu stanu pracy nad *Historią astronomii polskiej*, przeprowadzili szczegółową analizę odcinków przypadających na wiek XIX oraz wymienili uwagi co do kierunku prac nad wiekiem XX. Nieopracowane jeszcze części *Historii astronomii polskiej* rozdzielono między członków Zespołu wyznaczając ściśle terminy ich realizacji. Jak się przewiduje, ostatnie odcinki *Historii* opracowywane przez poszczególnych autorów będą gotowe w połowie 1961 r., co umożliwi wówczas przystąpienie do ostatecznej pracy redakcyjnej.

J.S.